: LEDER

ALLE BETYR ALLE

ALLE POLITIKERE ER en del av systemet og må gå – «alle betyr alle». Slagordet er kjent fra de pågående protestene i Libanon, men finner gjenklang over hele den arabiske verden. Felles for demonstranter i mange av landene i regionen er motstand mot politisk lederskap som i årevis har vist seg ute av stand til å løse de problemene vanlige folk møter i hverdagen, og i stedet ofte har beriket seg selv på bekostning av staten og samfunnet. Det var ingen tilfeldighet at demonstrantene i regionen i 2011 krevde at al-Nizam – systemet – måtte falle, ikke bare presidenten eller monarken på topp. Det er mange og viktige forskjeller mellom landene i Midtøsten og i Nord-Afrika, men undertrykkende regimer som ikke har klart å skape en fremtid for sine stadig yngre befolkninger, har lenge vært et fellestrekk.

Store, folkelige protester har preget regionen det siste tiåret. I desember 2010 satte Mohamed Bouazizi fyr på seg selv i den tunisiske byen Sidi Bouzid, og protestene som fulgte, spredte seg raskt til hele Tunisia og førte til president Zine El Abidine Ben Alis avgang etter nærmere 24 år ved makten. I månedene som fulgte, brøt det ut protester og opprør i hele regionen. Disse ledet til regimeskifte i Tunisia og Egypt og krig i Syria, Jemen og Libya.

2019 har igjen vært et år preget av store protester i området, og titusener har tatt til gatene i land som Iran, Irak, Libanon og Algerie. Ikke bare har svært mange tatt del, men demonstrantene har også lykket i å opprettholde presset på myndighetene over lang tid. Protestene i Libanon og Irak begynte i oktober og pågår i skrivende stund fremdeles. I Algerie har protestene pågått kontinuerlig i snart ett år, siden februar 2019. Selv om enkelthendelser har utløst protestene, har de, på samme måte som i 2011, raskt utviklet seg til å handle om langt mer. I alle land har man stilt lignende krav om at regimet/regjeringen må gå, at folk må få delta politisk, og om bedre levekår og økt sosial rettferdighet.

De fleste, og for den saks skyld også de største, protestene i 2019 har forekommet i land hvor det ikke eller hvor det i begrenset grad fant sted demonstrasjoner i 2011: Algerie, Libanon, Sudan, Irak og Iran. Oppbygget misnøye og prekære sosioøkonomiske kriser kan således se ut til å veie tyngre enn forhold som tidligere ble pekt på for å forklare mangelen på protester i disse landene, så som frykten for kaos og minnene om borgerkriger i land som Libanon, Algerie og Irak. Samtidig har det også funnet sted protester, om enn ikke av samme omfang, i land som opplevde voldsomme demonstrasjoner og opprør i 2011, som i Egypt og Kuwait. Selv om regimene i flere land som opplevde protester den gang, nå ser ut til å ha bedre kontroll (eller at et tilsvarende regime har tatt makten, som i Egypt), er få av de underliggende problemene som drev opprørene for ti år siden, løst. I Egypt er for eksempel arbeidsledigheten blant ungdom – ofte trukket frem som en viktig drivkraft for opprøret i 2011 – nå nesten 8 prosent høyere enn i 2010.¹

De stadig pågående protestene understreker det en rekke forskere har pekt på, nemlig at den såkalte «arabiske våren» best kan forstås som en prosess snarere enn hendelse. Den voldsomme optimismen protestene først vekket, har siden blitt erstattet av pessimisme, og det er ingen tvil om at svært mye har utviklet seg til det verre i regionen siden 2011. Med unntak av Tunisia sitter autoritære regimer fremdeles ved makten, og i Syria, Libya og Jemen er situasjonen katastrofal. Samtidig er det altså tydelig at protestbølgen i regionen og endringene denne bringer med seg, langt fra er over.

Protestene i Irak retter seg ikke bare mot egen regjering og politikere, men også mot utenlandsk innblanding, primært ved Iran og USA. Demonstrantene krever at regjeringen prioriterer egne borgere fremfor å la seg diktere av andre, og krever en slutt på at Irak brukes som slagmark i andre nasjoners oppgjør seg imellom. Selv om situasjonen akkurat nå er spesielt spent, er dette hverken et nytt fenomen eller unikt for Irak. Tvert imot har regional og internasjonal innblanding og rivalisering vært et trekk som har preget regionen i svært lang tid. Artiklene og essayet i dette nummeret tar på ulike måter for seg flere av temaene som er nevnt her: utenlandsk innblanding opp gjennom historien, folkelig mobilisering mot dem som sitter ved makten og deres vanstyre, og ikke minst konsekvensene endringsprosessene som nå pågår, fører med seg.

Blant følgene av den arabiske våren er det kanskje flyktningstrømmen som har preget europeisk politikk i størst grad. I artikkelen «Superleiren: Midtøsten som regional flyktningleir» argumenterer ARE KNUDSEN for at Midtøsten etter den syriske flyktningkrisen kan karakteriseres som en «superleir». Knudsen viser til at Middelhavet, som en konsekvens av økt grensekontroll og nye systemer for retur, siden 2015 har fungert som en ytre grense, og at migranter og flyktninger i økende grad har blitt samlet opp og sendt til transittland i Midtøsten. Leirenes funksjon og utforming har vært i endring siden de første flyktningkrisene preget regionen på slutten av 1800-tallet, og forslag til tiltak for flyktninger i regionen handler i stor grad om å forhindre økt migrasjon til Europa. En slik regionalisering av flyktningkriser, argumenterer Knudsen avslutningsvis, er en del av problemet, men ikke en del av løsningen.

Jemen er et av landene som tidligere fungerte som transittland for flyktninger, i stor grad fra Somalia og andre deler av østkysten av Afrika, men har de siste årene selv vært sterkt preget av krig og humanitære katastrofer. ROBERT FORSTER beskriver i sin artikkel «'Independence or front lines': Securing Southern representation in Yemen's peace talks» dannelsen av den sørlige separatistbevegelsen i Jemen, ofte kalt al-Hirak, eller Southern Transitional Council (STC) på engelsk. STC ble først etablert i 2017, to år etter utbruddet av krigen. Motstandsbevegelsen i sør var i utgangspunktet alliert med president Hadi mot en felles fiende i Houthi-bevegelsen, men dette endret seg etter etableringen av STC, som hadde et eksplisitt mål om uavhengighet, skriver Forster. Han viser hvilken rolle STC har spilt i fredsprosessen, og argumenterer for at fredsprosessen i

Jemen er et godt eksempel på hvor krevende slike prosesser er når de må forholde seg til stadig endrede forhold, inkludert nye grupperinger med egne mål.

I artikkelen «Å gjøre vann til olje: Kolonitidens betydning for den italiensk-libyske oljeindustrien» ser MATHIAS HATLESKOG TJØNN på det italienske oljeselskapet ENIS langvarige rolle i Libya og båndene til det tidligere italienske kolonistyre i landet. Tjønn peker på at selv om selskapet generelt har blitt vurdert som uberørt av dette, viser tilgjengelig arkivmateriale at ENI hadde sterkere forbindelser til det italienske kolonistyre og dets metoder enn det som hittil har kommet frem.

I essayet i dette nummeret tar MAGNUS DØLERUD, ERLING LORENTZEN SOGGE og JON NORDENSON for seg protestene som fortsatt pågår i Libanon. Hvorfor brøt de ut, og hva er det demonstrantene krever? Er den tverr-sekteriske mobiliseringen noe nytt, har protestene skapt varig endring i landet, eller kan vi vente oss mer av det gamle i tiden fremover?

BABYLON er et nordisk tidsskrift. Det er imidlertid først i dette nummeret vi har gleden av å presentere islandske perspektiver på midtøsten-forskningen. På side 46 kan du lese et intervju med Thorir Jonsson Hraundal, som har vært sentral i etableringen av studier i Midtøsten-kunnskap og arabisk på Universitetet på Island, og som blant annet underviser i emnet «Vikings in the East».

Som alltid finner du også en rekke anmeldelser av fagbøker om Midtøsten. Her kan vi trekke frem Henriette U. Erstads omtale av Rasmus Ellings bok *Irans moderne historie*. Som Erstad skriver, bidrar boken til å «bygge et langt mer solid kunnskapsgrunnlag enn det mediedekningen alene kan gi».

God lesning!

CHARLOTTE LYSA & JON NORDENSON,
redaktører

1 Verdensbanken, «Unemployment, youth total (% of total labor force ages 15-24) (modeled ILO estimate) - Egypt, Arab Rep.» Tilgjengelig på nett: data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.ZS?end=2019&locations=EG&start=2010 (sist besøkt 14. januar 2020).